Sumonyi Zoltán

# *Memória*

## Zelk Zoltánról

1956. október 18-án két könyvbemutató volt az Írók Könyvesboltjában, Zelk Zoltán *„Alkonyi halászat"* és Eörsi István *„Ütni az ördögöt"* című verseskötetét mutatta be Tersánszky Józsi Jenő. Elsős gimnazista voltam, verselő diák, mégis inkább Tersánszky miatt mentem el, aki kedvenc íróim egyike volt, éppen akkor olvastam a *„Viszontlátásra, drága"* című háborús regényét. Zelk korábbi verseit eleget olvashattuk az általánosiskolás tankönyveinkben, szavaltuk kötelezően az állami ünnepeken, de Eörsi nevét nem is hallottam addig, sőt, azt hittem, hogy a tréfáskedvű Tersánszky csak valami pajtáskodás okán mond „Örsi Pistát" Örkény István helyett. Mert Zelkről is tréfálkozva, ám bensőséges szeretettel beszélt. Hogy: mi az, hogy alkonyi halászat?! Mit „alkonykodik" itt ez a taknyos?! (Tersánszky hatvannyolc éves volt, Zelk éppen ötven.) Aztán hosszan beszélt közös szülőföldjükről (közös szülőföldünkről!), Szatmárról, Nagybányáról, Érmihályfalváról, ahol Zelk apja kántor volt, s nyilván ezért van az, hogy amihez Zoltán csak hozzáér, abból vers lesz, abból dal lesz.

Gimnáziumi társammal, a szintén verselő harmadikos Nagy Tibivel szorongtunk a zsúfolt előadói térben, az egykori Japán Kávéház hűlt helyén, amely kávéház egykoron József Attila és Nagy Lajos törzshelye volt, és először nemigen értettünk egyet Tersánszky dicsérő mondataival. Hanem amikor Zelk néhány verset felolvasott az új kötetéből, zavartan néztünk össze: igen, ezeket csak Istenáldotta költő írhatta! Türelmesen kivártuk, amíg sorra kerülünk a dedikáláson, s közben a farzsebemből kihúztam azt a kis spirálos noteszt, amelybe gondosan beleírtam legjobbnak vélt verseimet, és amikor Zelk elé kerültem, határozottan szegeztem neki a kérdést.

– Szokott fiatal költőkkel foglalkozni?

– Szoktam.

– Akkor kérem, hogy olvassa el ezeket a verseket!

Zelk átvette a noteszt, fedőlapján elolvasta a nevemet és a gyűjtemény címét: *„Válogatott verseim 1951 – 1956"*, és kissé félrebillentett fejjel, mosolyogva mentegetőzött.

– Kedves barátom, én ezeket a verseket nagyon szívesen elolvasom, és megígérem, hogy beszélgetünk is róluk, de nem most és nem itt. Látja, milyen sokan várnak még a dedikálásra. Hanem hozza el a „Kisdobos" című újság szerkesztőségébe, mondjuk mához egy hétre, ott majd nyugodtabban elolvashatom, és hosszabban beszélgethetünk. Nézzük csak! Az október 25-e, csütörtök. Igen. Délután két órára várom!

De bizonyos előre nem látható események miatt október 25-én már nemigen tudtunk átmenni Pestre. A 49-es villamos csak a Körtérig járt, mert a Dimitrov tér (Fővám tér) sarokházáról állandóan lőtték a Szabadság hidat, s noha a szegecselt ívek fedezékében megpróbáltunk átjutni, hogy lássuk, mi van a Kálvint tér környékén, legtöbbször vissza kellett fordulni a híd közepétől. Persze, akkor már el is felejtettük a „Kisdobos" szerkesztőségét, csak a forradalmi lelkesedés, meg a kamaszkíváncsiság hajtott bennünket az így-úgy megközelíthető helyszínekre. Aztán november 4-én a Körteret is szétlőtték a szovjetek, a kiégett tankokat, meg az oldalukra döntött villamosokat csak barikádoknak használták a reménytelen utóharcot folytató felkelők. Közben egyre több ismerősöm, barátom hagyta el az országot. November végén Nagy Tibi is eltűnt, néhány nap múlva Bécsből üzent a szüleinek, majd egy-két hónap elteltével Svájcból, azóta is ott él. Tervezőmérnök lett, felhagyott a versírással, de amikor harmincnégy év után először találkoztam vele Lausanne-ban, a könyvszekrényéből kivett egy vékonyka könyvet.

– Emlékszel még erre? – kérdezte elérzékenyülve. – *Alkonyi halászat*. Dedikált! Zelk Zoltán az egyetlen magyar költő, akivel találkoztam. Mi lett vele?

Elmondtam, hogy a forradalom után több más íróval együtt letartóztatták, háromévi börtönre ítélték, amiből másfelet leült. E közben halt meg a felesége, a temetésén se lehetett jelen. Nagyon szép verset írt róla. „*Sirály*" a címe. Majd elküldöm.

– Jaj, nem tudom – mondtam később –, emlékszel-e arra, hogy az írók különféle gonoszkodó, de többnyire találó sírfeliratokat írtak egymásról? Persze, Zelkről is volt ilyen, nem is egy, de a legjellemzőbbet éppen ő írta magáról. „Itt nyugszik Zelk Zoltán / Pártjelvény akadt a torkán."

– Hát igen, igen. Váteszi. Emlékszem, hogy a Rákosi-érában nagy pártember volt. Találkoztál még vele az *Alkonyi halászat* után?

– Találkoztunk, sőt, később szinte barátok lettünk. Több műsort vettem föl vele a Rádióban. Nagyon szépen mondta el a verseit. Még egy hanglemezt is kiadtak ezekből a felvételekből. – Először éppen tíz évvel

később találkoztunk. 1966 őszén egyik vasárnap kimentem Szentendrére Vas Istvánhoz. Talán rá is emlékszel még, bár abban az időben inkább csak műfordítóként ismertük. Zelk is ott volt, Vas régi barátja, még a háború előttről. „Gyere, bemutatlak Zoltánnak – mondta a házigazda – de kérlek, ne vedd zokon, ha most nem lesz túl barátságos veled. Nem a személyednek szól. Begyulladt a foga, egész nap borzasztóan szenved." Hátramentünk a kertbe, Zelk egy nyugágyban feküdt, fél arca feldagadva, arra valami gumitömlőt szorított. „Zoltán, bemutatok neked egy fiatal költőt. Rövidesen kötete is lesz. Ismerjétek meg egymást!" – mondta Vas István. Zelk levette a jeges tömlőt az arcáról, és félig fekvő helyzetből fölnézett. „Szervusz. Nem jöttél el." „Én? Hová?" – kérdeztem értetlenül. „Hová, hová?! Hát a Kisdobos szerkesztőségébe! Megbeszéltük, nem?"